

УДК 378.046

Подліняєва О. О.*

МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВИХ МЕДІА ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ

Статтю присвячено огляду можливостей застосування цифрових медіа, зокрема мережі Інтернет і соціальних сервісів, у процесі неперервної освіти педагогів. У статті зроблено спробу розглянути методичні аспекти застосування освітніх ресурсів мережі Інтернет фахівцями для власного професійного вдосконалення. Розглянуто особливості онлайн-навчання як феномену «навчання за посиланням». Представлено опис і класифікацію масових відкритих онлайн-курсів (МООС), а також запропоновано огляд актуальних платформ для розміщення та проходження таких курсів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, освітні ресурси мережі Інтернет, цифрові медіа, соціальні сервіси, дистанційна освіта, неперервна освіта дорослих.

Останні десятиліття ХХ століття ознаменувалися глобальними змінами практично в усіх сферах життя людства. Світ увійшов в епоху інформаційного суспільства, для якого характерним є насамперед перевиробництво наукової інформації. Постійне оновлення наукових знань вимагає від фахівця передусім уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, критично підходити до добору інформації, створювати нові знання і способи діяльності на основі отриманої інформації.

Завдяки постійно збільшуваній доступності глобальної мережі Інтернет і супутникових телеканалів зв'язку учні й учителі мають можливість отримувати нові знання одночасно. Однак у них різною є швидкість їх отримання, різне сприйняття, різна мотивація. Причину подібних розбіжностей дослідники вбачають у тому, що професійне становлення більшості шкільних учителів відбувалося в певній системі мислення, пов'язаній із чітко організованою інформацією, носіями якої є стандартизовані освітні програми, рекомендовані підручники, книги та журнали. Молоде ж покоління потрапляє в умови, коли знання, отримані від учителя або з підручника, перекриваються потоком масової комунікації. Ця інформація, яка не має структурно-змістовного логічного зв'язку, подається мозаїчно й еkleктично, не вписується в рамки традиційної освіти і становить собою якісно інший тип, де зокрема принципово змінюється поєднання зорового і слухового сприйняття [5]. При цьому слід визнати той факт, що сучасні мас-медіа більш успішно використовують можливості цифрових технологій для досягнення своїх цілей, ніж система освіти. Стає очевидним той факт, що потік інформації буде тією мірою сприяти досягненню освітніх цілей, якою учні будуть навчені критично її сприймати та використовувати в процесі самостійного засвоєння знань і якою засоби ІКТ будуть використані вчителем у навчальному процесі [2, с. 15]. Поряд із цим відзначається низький рівень мотивації вчителів до використання різних видів інформаційної діяльності в предметних методиках навчання, що пов'язано зокрема з відсутністю позитивного суб'єктивного досвіду використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [1].

Питання використання й ролі інформаційно-комунікаційних технологій в освіті аналізують В. Биков, Я. Булахова, О. Бондаренко, В. Заболотний, Г. Козлакова, О. Міщенко, О. Овчарук, О. Пінчук, Є. Смирнова-Трибульська, О. Спірін, О. Шестопап та ін. Дослідження різних аспектів освітнього й наукового потенціалу мережі Інтернет здійснено в працях Л. Бородкіна, В. Владімірова, С. Корнієнко та ін. У дослідженнях Р. Гуріна, М. Жалдака, Л. Макаренко, Н. Морзе, І. Соколової О. Суховірського увага акцентується на тому, що сучасний педагог мусить досконало володіти інформаційно-комунікаційними технологіями і використовувати їх у власній професійній діяльності.

*© Подліняєва О. О.

Мета статті полягає в аналізі освітніх можливостей Інтернету, зокрема соціальних сервісів, та особливостей їх використання педагогами у власному професійному вдосконаленні.

Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій сформував світ, який змінює діяльність і життя людини. Тісний зв'язок реальності й віртуальності надає нашій сучасності таких рис, як різномірність, неоднозначність, рухливість, парадоксальність і швидкість. Філософська думка доходить висновку про те, що сучасний світ – непізнаваний. Не існує раз і назавжди заданої істини, яку можна опанувати. Є багатозначна істина, наближення до якої можливе в умовах вільної комунікації зацікавлених у ній суб'єктів. Сьогодні теоретики освіти говорять про знання нової природи – знання в Мережі, або коннективне знання. У ситуації, коли знання є необхідним, але невідомим, здатність підключатися до джерел для того, щоб задовольнити потребу в ньому, стає життєво важливою. Набуває значущості не знання в чистому його вигляді, а способи і місця його виявлення. Це основа коннективістської теорії навчання, авторами якої є Дж. Сіменс і С. Даунс [4, с. 38]. Потреба в новому знанні об'єднує людей у мережі. Вузли мережі – це експерти, практики, всі ті, хто має досвід взаємодії з досліджуваним об'єктом, володіє необхідними знаннями. Той, хто навчається, просувається у своїй освіті, взаємодіючи з іншими вузлами мережі, навчається в спільнотах.

Коннективістський підхід до навчання був реалізований у проекті масових відкритих онлайн-курсів, в основі якого лежить ідея освіти, доступної для всіх. МООК, засновані на принципах коннективізму, отримали назву сМООК. Педагогічною моделлю таких курсів є суто пірінгове навчання. Провідну роль відіграє живе обговорення матеріалу, тому сМООК часто містять у собі блоги, навчальні спільноти та соціальні медіа-платформи, на яких розміщується контент і здійснюється взаємодія. Прикладом такого роду курсів можуть бути курси, які розміщуються на платформі P2PU. P2PU – це спільнота користувачів, об'єднаних бажанням навчитися новому або поділитися власними знаннями й уміннями. Тут можна приєднатися до групи з цікавої теми або створити свій власний курс.

Однак сМООК – це не єдина форма масових онлайн-курсів. Виділяють також xМООК – відкриті курси великих міжнародних університетів, які розробляються викладачами, надаючи чіткого графіку навчального процесу, конкретних завдань і проводячи атестацію слухачів курсу. Реалізацію освітнього процесу xМООК забезпечує симбіоз трьох основних компонентів – МООК-провайдера, МООК-курсу і МООК-платформи. Серед xМООК-платформ – онлайн-платформа Coursera, на якій розміщено понад тисячу курсів різних дисциплін із можливістю отримати сертифікат про закінчення; інтелектуальна й сувора edX, що надає можливість отримати сертифікат під маркою університету, звідки прийшов курс на платформу; Академія Хана з відвідуваністю сайту понад 10 млн. осіб на місяць; Універсаріум – перша російська МООК-платформа, а також Лекторіум, ПостНаука, вітчизняний Прометеус і багато інших.

У чому ж основна відмінність МООК від звичних онлайн-курсів? У соціальній складовій: МООК – це не просто записане відео, особливу роль тут відіграє процес комунікації учасників навчання. Завдяки значному розміру інтернет-співтовариства учні можуть взаємодіяти один з одним більше і глибше, ніж вони могли б робити це у звичайному класі. Організація навчання через платформу МООК має ще одну перевагу – здатність акумулювати велику кількість даних. Кожне натискання клавіші, кожен клік миші, зупинене відео, витрачений слухачем час – усе реєструється в базі даних сайту. Отримана інформація дозволяє краще зрозуміти процеси навчання, а отже – покращити сам навчальний процес. Подібна система управління освітою стає механізмом навчання протягом усього життя. Завдяки цьому механізму людина сама вибудовує свою індивідуальну освітню траєкторію на будь-яких етапах свого життя або

кар'єри. І все це завдяки тому, що людина здатна сьогодні підключитися до Мережі. Це формує нову модель навчання. Тепер для того щоб отримати знання, людина, що їх потребує, підключається не до єдиного транслятора знань – викладача, а до мережі взаємодіючих суб'єктів, кожен із яких є джерелом інформації.

Сучасну глобальну мережу навряд чи можна уявити без блогів, соціальних мереж, «Вікіпедії» або хмарних сервісів будь-якої пошукової системи. Завдяки їм інформація стає все більше, а сенсу – все менше. Тому сьогодні важливіше не передати певну кількість фактів, а розвинути вміння розпоряджатися отриманою інформацією. Дійсно, сьогодні учні, певно, вміють користуватися пошуковими системами, але чи показав їм хтось, як оцінити інформацію, синтезувати її, повідомляти, створювати інформацію спільно з іншими, використовувати її у власних цілях, вирішувати проблеми за допомогою інформації? У цьому контексті серед основних здібностей, які сьогодні має розвинути учень у навчальному закладі, називають креативність, критичне мислення, комунікативні здібності та колаборативність, або уміння співпрацювати.

У пошуках інструментів, що забезпечують розвиток таких навичок і здібностей, теоретики освіти сьогодні звернули особливу увагу на технології Web 2.0, або соціальні медіа. Їх інструменти доступні і знайомі учням. У навчальній діяльності їх застосування сприяє розвитку мотивів навчання, пов'язаних із самореалізацією і самовираженням. Соціальні медіа допомагають учням розвинути необхідні вміння та навички 24 години на добу, 7 днів на тиждень.

Наведемо кілька прикладів того, як можна використовувати сервіси Web 2.0 у навчанні. Розглянемо, наприклад, блоги. Створення блогу – простий процес, існує безліч сайтів, на яких можна відкрити блог. А ось користь від використання цього інструменту в навчальному процесі переоцінити важко. Існує кілька моделей ведення навчального блогу. Це може бути блог предмета, викладача або класу. Можна завести один блог для всіх або для кожного учня окремо. При цьому завдяки тому, що всі записи блогу зберігаються, вони можуть слугувати, наприклад, цифровим портфоліо. Блог може стати персональним щоденником дослідника. Це може бути майданчик для реалізації письмової частини навчального плану. Мережевий щоденник можна використовувати для висвітлення класних і позакласних заходів, залучаючи до спілкування батьків та інших викладачів або фахівців. Якщо блог веде педагог, то він може використовувати його для того, щоб зарекомендувати себе як експерта в певній галузі знань.

Іноді учням важко почати писати повноцінні тексти. Зате вони легко можуть висловити свою думку одним реченням. Деякі учні думають, що знають не достатньо, щоб писати розгорнуті тексти для великої аудиторії. У такому разі нам можуть допомогти сервіси мікроблогінгу. Так, твіттер можна використовувати в командних дослідженнях як інструмент збору інформації з теми, для моделювання рольових навчальних ігор (наприклад, можна запропонувати учням вести аккаунт від імені літературних героїв або учасників історичних подій); для виходу на експертів, які допомогли б вирішити поставлене навчальне завдання (можливо, ви захочете зв'язатися з ними безпосередньо під час уроку); для розвитку креативних здібностей (наприклад, якщо поставите завдання написати вірш у форматі твіту або мікрогляд літературного джерела); для фронтальних опитувань, отримання зворотного зв'язку на уроці.

Для вчителя твіттер – це джерело актуальної інформації про професійні конференції та зустрічі. Для батьків підписка на мікроблог вчителя надає можливість відстежувати навчальні події.

Варто звернути увагу й на геосервіси. З їх допомогою можна вивчати географію, здійснюючи віртуальні подорожі в будь-яку точку світу, або навіть проводити веб-квести. За допомогою сервісів соціальних закладок можна формувати базу ресурсів із досліджуваних тем. На Google Диску можна навіть створити електронний підручник з актуальним, постійно оновлюваним текстовим або мультимедійним контентом, причому робити це можна в співавторстві з учнями.

Перераховувати можливості сервісів соціальних медіа можна нескінченно. Однак за всієї різноманітності типів соціальних медіа та їх можливостей виникає питання: який сервіс обрати? Для того, щоб обрати сервіс соціальних медіа відповідно до конкретної навчальної ситуації, необхідно зважати передусім на такі моменти: основний тип навчального контенту, текст, фото, відео або аудіо, тобто те, з чим ви будете працювати [6, с. 70]. Також на структуру контенту, тобто як контент буде подаватися: лінійно або нелінійно, транслюватися чи буде створюватися разом. І, звичайно ж, які вміння учнів при цьому будуть розвиватися.

Існують ресурси, здатні допомогти педагогам зробити вибір. Наприклад, ресурс socialmediaforeducation.org створено спеціально для тих, хто хоче використовувати соціальні медіа в освітньому процесі. Як працює ресурс? По-перше, відбувається аналіз процесу навчання за допомогою чотирьох питань. Виходячи з отриманих відповідей, підбираються відповідні кожній конкретній ситуації типи соціальних медіа. Після визначення відповідних типів соціальних медіа надаються методичні рекомендації щодо їх застосування. Підбравши для себе оптимальний набір соціальних медіа, пам'ятайте, що просто використовувати технології не достатньо. З їх допомогою потрібно залучати, захоплювати й озброювати учнів. Соціальні медіа спочатку створювалися для стимулювання соціальної взаємодії. Саме цю можливість потрібно продуктивно використовувати, заохочуючи учнів до творчої спільної роботи.

Отже, Інтернет є інформаційно-комунікаційним середовищем, що забезпечує здійснення навчальної інформаційної взаємодії учня з учнем, учнівським колективом, а також з учителями на основі інформаційних ресурсів (зокрема й розподілених) за допомогою інтерактивних засобів інформаційних та комунікаційних технологій [3, с. 112]. Інтернет надає унікальні можливості для освіти. Він має не тільки невичерпний масив освітньої інформації, а й є засобом, інструментом для її пошуку, переробки, представлення. Інтернет є джерелом активної інтелектуальної та комунікативної діяльності людини, яка отримує необмежені можливості для одержання знань, умінь, навичок. Використання цифрових технологій має передбачати не тільки формування спеціальних знань, умінь і навичок роботи з прикладними програмами, а й бути спрямованим на творчий розвиток особистості, на вирішення завдань соціального виховання особистості, сприяти формуванню інформаційного способу життя. Перспективним для подальшого наукового пошуку вважаємо дослідження гейміфікації навчального процесу засобами соціальних медіа.

Література:

8. Гнатюк О. Л. Основы теории коммуникации : учебное пособие / О. Л. Гнатюк. – М. : КноРус, 2010. – 256 с.
9. Дистанционное обучение : учеб. пособие / под ред. Е. С. Полат. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 192 с.
10. Жилавская И. Информальные медиа // Медиаобразование: от теории – к практике : сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции «Медиаобразование в развитии науки, культуры, образования и средств массовой информации». – Томск, 20-21 ноября 2007 [Электронный документ]. – Режим доступа : http://www.4cs.ru/materials/wp-id_396/.
11. Патаракин Е. Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю / Е. Д. Патаракин. – 2-е изд., испр. – М. : Интуит.ру, 2007. – 64 с.
12. Роберт И. В. Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты) / И. В. Роберт. – М. : ИИО РАО, 2008. – 274 с.
13. Хуторской А. В. Дистанционные формы творчества / А. В. Хуторской // ИНФО. – 1998. – № 6. – С. 65-77.

Подлиняева О. А.

ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВЫХ МЕДИА
ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПЕДАГОГОВ

Статья посвящена проблемам развития последипломного педагогического образования как важной составляющей системы образования взрослых. Особое внимание уделено обзору возможностей применения цифровых медиа, в частности сети Интернет и социальных сервисов, в процессе непрерывного образования педагогов. В статье сделана попытка рассмотреть методические аспекты применения образовательных ресурсов сети Интернет специалистами для собственного профессионального совершенствования. Рассмотрены особенности онлайн-обучения как феномена «обучение по ссылке». Представлено описание и классификацию массовых открытых онлайн-курсов (МООК), а также предложен обзор актуальных платформ для организации и прохождения описанной формы курсов.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, образовательные ресурсы сети Интернет, цифровые медиа, социальные сервисы, дистанционное образование, непрерывное образование взрослых.

Podlinyayeva O. A.

EDUCATIONAL OPPORTUNITIES OF DIGITAL MEDIA
FOR TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT

The article deals with the problems of postgraduate education as an important part of the adult education system. The article is devoted overview of the usage of digital media, including the Internet and social services in the teachers' continuing education.

The article attempts to examine methodological aspects of educational resources on the Internet experts for their own professional development. The description and classification MOOC and current platforms are represented. The overview of the current platforms for organizing and passing massive open online courses is offered. It is underlined that participation in a MOOC is emergent, fragmented, diffuse, and diverse; it can be frustrating.

The fact that a MOOC builds on the active engagement of several hundred to several thousand "students" who self-organize their participation according to learning goals, prior knowledge and skills, common interests is highlighted in the article. It is also noted that a MOOC integrates the connectivity of social networking, the collection of freely accessible online resources.

The author points out that the Internet is a source of active intellectual and communicative human activity that gets unlimited opportunities for knowledge and skills. The Internet provides unique opportunities for education; it is not only an inexhaustible source of educational information, but also serves as a mean and a tool for retrieval, processing and presentation of information.

Key words: ICT, educational resources on the Internet, digital media, social services, distance education, lifelong learning.

УДК 378

Рідкоус О. В.*

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано погляди вчених минулого і сучасності на поняття «творчість», «педагогічна творчість», «перспективний педагогічний досвід». Дано характеристику етапам творчого розвитку та якостям особистості, які є її структурними компонентами. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження про творчі здібності людини. Педагогічне новаторство визначається як основа перспективного педагогічного досвіду. Авторська школа розглядається як феномен інноваційної освітньої практики наприкінці ХХ ст. Визначено і схарактеризовано критерії педагогічних інновацій.

Ключові слова: педагогічна творчість, перспективний педагогічний досвід, педагогічне новаторство, психолого-педагогічні дослідження, критерії педагогічних інновацій.

*© Рідкоус О. В.